

KNIHOVNA MRAVNÍ UÝCHOVY.
REDIGUJÍ JIŘÍ U. KLÍMA A ER. MERTA.
..... X.

OLDRA J. NOVOTNÝ:
**TÝDEN MRAVOUKY
VE ŠKOLE OBECNÉ.**

NÁKLADEM KMV V ZÁBŘEZE NA SEVERNÍ MORAVĚ.
TISKEM SPOLEČENSKÉ KNIHTISKÁRNY V ZÁBŘEZE.

Maly

P
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
LÉKAŘSKÉ FAKULTY
HEDEC KRÁLOVÉ

Signatura V 1327

Inventár. č. 201997

PŘEDMLUVA.

Přítomný spisek není určitým již vyřešením mravoučné metody na škole obecné, nýbrž opět jen pokusem a příspěvkem k řešení způsobu, po němž se volá, a jenž má býti po prvé vyzkoušen na škole národní, jakmile se stane mravouka zvláštním předmětem vyučovacím. Ve „Škol. Reformách“ č. 4. otiskl jsem ukázkou mravního poučování příležitostného, nahodilého, jež innozi, i já, pokládají za nejmilejší, nejvydatnější, a formou nejmělečtější způsob, protože zakládá poučení na osobním vzrušení a zájmu dětském; avšak to není způsob pro každého, zvl. ne způsob, jenž by mohl trvati ve škole jako zvláštní předmět. Volá se proto po soustavné výchově mravní, po soustavném poučování a zjasňování představ mravních, což znamená v praxi určité hodiny mravouky. Dvě, tři hodiny v týdnu však podle mého mínění naprosto pro mravní výchovu nestačí, nejsou-li ostatními předměty organicky, harmonicky podepřeny. Aby tedy všecko učivo bylo proniknuto jedinou mravní ideou, vedoucí v práci školní, je potřebí upravití nově

podrobný rozvrh učiva tak, aby všechny předměty ideově byly zkoncentrovány k mravouce na stupni horním (6.—8. šk. r.), k vlastivědě na stupni středním (3.—5. školní rok), k prvouce na stupni dolním (v elementárce).

Zde chci znova zdůrazniti, že tento koncentrační způsob naprosto nesmí vylučovati způsob příležitostný; vznětům a zájmům žakovským každý řádný učitel věnuje péči co největší: odbočí tedy učitel tam, kde třeba, od vyučování soustavného na okamžik, aby se opět vrátil, kde přestal. Jelikož však soustavami vlastně vnucujeme žákovi to, co jsme sami zpracovali, je třeba náležitě opatrnosti, aby učivo mravní nezvrhlo se v šablonu, mechanismus, jenž individualitu žáků ubíjí. Ani moje soustava koncentrační není bez vad; vím o nich. Především je to nedostatek nejlepšího materiálu pomůckového, dále nedostatečné dosud zpracování v podrobnostech, které však znamená ohromnou práci, a při práci denní je málo času, na ni, a konečně lpění na určitých hodinách a půlhodinách, jež v ukázce druhé přesně dodržuji, což se některým bude zdáti snad zbytečným.

Přece však nevnučuji se dětem šablonovitě, nýbrž mám vždy na mysli především jejich žádosti, potřeby, jejich iniciativu, a tím se řídím.

Program týdenní mravouky musí obsahovati nejcennější pomůcky a prostředky ve všech předmětech, harmonicky v sebe zasa-

hovatí, a vyústí v konečnou hodinu mravouky, kde všechno zažité a zpracované zopakujeme několika poučkami mravními, které pak zapíšeme do stálých poznámek, mravouče vyhrazených. Mravní čin bude cílem všech poučení — bez něho je mravouka jen lesklým povrchem, frází.

Otiskuji tu dvě ukázky: 1. Jak vypadá týden na počátku škol. roku (hesla Domov a Domácnost) zpracovaná pro stupeň C (6.—8. šk. r.) 2. Ukázka týdne prožitého uprostřed škol. roku na jednotřídní škole v Přehvozdech (heslo Práce). Koncentrace k mravouce týká se sice všech předmětů školních, ale naprosto nevylučuje, ani neomezuje podrobných, zvláštních metod předmětů technických a umělecko-výchovných. Soudím však, že technika a umění je pouze prostředkem a pomůckou ke zkrášlení, zlepšení a zhodnocení života, náplní a smyslem života však musí býti mravní idea.

Prostím, aby kolegové neviděli v dílku více než pouhou ukázkou a příspěvek k praktickému řešení.

V Přehvozdech 3. března 1922.

Oldra Jos. Novotný.

Domov. (Stupeň C.)

— Opět začínáme nový školní rok. Každý pozorujeme velikou změnu, která se s námi stala. Kamarádi a přátelé, s nimiž jsme prožívali ruku v ruce loňský rok, se rozdělili. Někteří zůstali nám věrní, jsou i dnes s námi, někteří odešli do jiných škol, někteří rozloučili se s pohádkou, dětstvím, a vstoupili do života jako učňové. Na vás ještě dojde napřesrok, na některé již mezi rokem. Rok uběhne jako voda, veľa bude po pohádce. Dbejme, aby ta pohádka byla krásná, abychom ji dlouho nosili v srdci! Dbejme, aby byla užitečná, abychom nežili nadarmo!

(Rozhovor o těch našich známých, nepřítomných, jak se loučili s domovem, což možno zpracovati i slohově.)

— Kdo byl od malička zvyklý na domov, kde se volně a dosyta proháněl, o sebe se nikdy nestaral, tomu loučení s domovem velice zhořkne. Zdá se mu, jakoby jej celý svět najednou trestal pro dřívější hříchy, pláče, těžce na sebe navléká břímě cizoty, ciziny. Není dobře míti takové uplakané synáčky, ale naše maminky nás tuze rozhyčkaly. Ame-

říčané to umějí mnohem lépe: ti již malé chlapce všude a kamkoli posílají, aby samostatně jednali, takže, když přijde čas, hoši odcházejí z domova jako hrdinové, odhodláni samostatně se živiti. Přece však i jim zasteskne se po domově, sladkém a jediném, a někdy bezděčně i hrdinovi ukápne slzička. Touha a stesk po domově je tím větší, čím radostnější byl domov, a čím vzdálenější je cizina, nové bydliště. Můžeme si přečísti na př., jak se loučil s domovem František Věk, desítiletý synek kupcův v Dobrušce, když jeho kmotr, kantor Havránek, obstaral mu místo soprany u benediktinů v Praze. Spisovatel Alois Jirásek v I. díle svého nesmrtelného pětidílného „F. L. Věka“ v kap. IV. a počátku V. líčí živě a citově loučení synkovo s drahým domovem, a zvláště s matkou, s níž pojila synka láska nevýslovná. Bylo to již dávno, v době známých vám formanů, na konci 18. stol., r. 1779, v záhl. Čtěme. — (čti až k str. 38!) Můžeme si přečísti dále v čl. „Pan Brůžek“ od Sv. Čecha ve Flosově III. čít. (čl. 133), jak desítiletý Svatopluk Čech r. 1856 zavezen do Litoměřic, aby se tu naučil co nejrychleji němčině, tehdy samospasitelné, jak tu v prvních dnech odloučenosti vzpomínal a toužil po domově. (I. oddíl.) — Teď si vysvětlíte jeho touhu po domově v básni „Lešetínské zvony“ — (žáci recitují). Ferda Lejhanců sotva vydržel několik týdnů v cizácké, nevládné Vidni, až přišel okamžik, kdy touha po domově

v něm zvítězila tak, že Ferda práskl do bot a utekl pěšky domů, do pohorské vesničky. (Rais, Osvobozené mládeži, 145.) — Touhu děvčete po domově, když náhle jako služka ocitlo se ve víru velkoměsta, ličí Žofie Podlipská v čl. Domov (Flos III., čl. 119.). —

— „Naše Mařena utekla do Prahy, že půjde sloužit; ale vydržela tam ani ne dva měsíce, a už byla doma. Domov je domov, pořád říká“, ozvala se Květa K. —

— Já jsem býval také tuze sentimentální. Bylo mi 15 let, když jsem šel na studii. A celé dny jsem vyseďel na kufu u okna, pozoroval světla v ulici, poslouchal hukot elektriky, v němž jsem slyšel spíše mlátičku než elektriku, a často jsem si poplakal. —

— A co myslíte, je dobře, že odcházejí děti do světa?, ptám se žáků. —

— „Je. Doma pořád být nemůžeme. Maminka i tatínek jsou rádi, když nás mají okolo sebe doma, ale vědí také dobře, že se musí rozloučiti se svými miláčky“, soudí Mařka Š.

— „I jaké pak miláčky! Táhle starej S. jejich Josefa div nevykopl z domu! Josef mu něco udělal, starej se dopálil, vrazil Josefovi několik holí, vyhnal ho ze vrat, dal mu ranec a řekl: Jdi do světa, kluku, a živ se sám!“, odporoval Venda K.

— Myslím, že mu to neškodilo. Naučil se spoléhat sám na sebe, a rváti se hrdinsky s životem. —

— „Jo, ten se s ním rval tak, že za měsíc už seděl v kriminále!“ spletl mne Venda.

— Škoda je ho. Neměl řádný základ z domova. Láska rodičů a dětí, pokud je vzájemná, činí divy. A ovšem, mnohdy jí nenalézáme. Tam, kde jsou děti přítěží, tam, kde otec myslí jen na své choutky a vášně. Kde matka se dítětem odcizila, jaký pak to domov pro děti? Ještě hůře tam, kde otec nebo matka zemřeli, anebo kde děti úplně osiřely. A přece i tam děti vzpomínají na domov, na chvílky krásné, zapomínajíce na bolesti a strasti. — Domov je prostě nezapomenutelný. K němu vracejí se po letech lidé starší a staří, jež kamsi daleko odplavila vlna života, vracejí se s dětskými vzpomínkami a sny. Zarecitujme si báseň Petra Fingala (Flos III., čl. 74): Kouzlo domova. — Návrat člověka dospělého z ciziny domů vyličen v krásné písni norského hudebního skladatele Edwarda Griega. Zní: (zpívej, a doprovázej na klavír nebo harmonium, po příp. housle).

Cestou k domovu.

Zas vidím vás, vy hory mé, vy pláně,
jak v blaženém jsem dětství vás tu zřel.
Zas lesní chládek líbá horké skráně,
a zlatem planou sněhy vašich čel.
Bor šumí pozdravem a kynou stráně,
jak rájem ztraceným bych zase šel,
a duše má se ve vzpomínky noří,

jak horský květ by tonul v rániní zofi!
Zas život proudem ve hruď mou se valí,
jak pod sněhem když zeleň Vesny vzplá,
— mně pojednou, jak byl bych hošek malý,
vše známo tak a útlno se zdá —
a bouře života již sotva zkalí
můj obzor zjasněný, jenž v záři hrá:
zde v tichu lesa údy svoje složím,
uvítán ptáčetem a slunkem božím. —
(Květnice IV, č. 19., nákl. Děd. Kom. — nápěv, tekst).

— Jak se vám líbila? — ptám se děti.

— „Byla hezká; ale taková nějaká cizí,
neznámá!“

— Ano, vytryskla v chladném, skalnatém, vážném Norsku (ukáž na mapě!). Jeden z největších spisovatelů světových, Nor Björnson, popisuje svůj rodný kraj nejlépe ve svých Povědkách, na př. v povídce „Synnöve Solbakken“ (Laichter 1907, I. 10 . . .) Půjčím vám ji a přečtete si ji. Nejsme ve světě sami. I jiní národové milují horoucně svůj domov. —

Touhu po domově procítili nejvíce lidé, náhle domova vzdálení. Vojáci Vyzvali tě, abys do 24 hodin narukoval ke svému pluku, a tys musel, chtě nechtě, zanechat doma staříčkou matku, mladou žínku, svoji chaloupku nebo dílnu, a odejít. V hlavě se ti zatočilo, slzy vytryskly, ó, jakýs to ubohý, bezmocný otrok! Ulehčilo se ti teprve, kdyžs viděl i ostatní otroky . . . Lokomotiva supěla, a vezla svoji obět kamsi daleko od domova. Ach, ty

první noci, ty vzpomínky! Dny mijely, těžké olověné chmury sedly na duši. Dočkám se konce toho vraždění? Zajdu kdesi jako pes? Jak lépe je těm v zajetí! Atd. Ale ani našim hochům v Sibíři nebylo lépe. Byli mezi sebou, byli svoji, a bili se za společnou, svatou věc, pravda — ale léta plynula, konce nevidět; mladí muži na druhé straně zeměkoule toužili po domově jako malá děcka, trápeni bolestnou nostalgií, touhou po domově. Legionář Jos. Kopta dobře to vylíčil v básni:

Jediná věrná.

Jsou okamžiky, v našich dnech, kdy srdce divně

a ve kterých tě ^{bije} pojímá a objímá a objímá
bolestná nostalgie.

Již dávno v šeru čekala, již dávno v šeru dlela,
a častokrát se chystala, ó, tisíckrát se chystala
pohlédit naše čela.

Když duše zpět ji zahнала, zas přitiskla se v šera
a čekala, a čekala za jitra, za večera . . .

A přece dálky zaplály! Až přece v sladké tuše
še naše oči zasmály, ó, jak se tehdy zasmály,
a zajásaly duše.

Tu v úkrytu se pozvedla a do průseků po-
hlédla ta, která léta lkala.

Jediná věrná milenka, která nás milovala!
A ona náruč rozpíala, a objala nás, objala.
Tak přišla k nám a v cizině zas věrně s námi žlje,
tichounká nostalgie.

A nejraději z večera své písně zpívá do šera . . .

Když nade mnou se nakloní, když teskněním
mi zazvoní,
kdy slzou svou mne uhostí, šeptám jí v těžké
úzkosti:

Ó, milá má, jen chvíli!
Cestu mám ještě dalekou . . .
Vzala bys všechny síly!

(B. Č. 28. X. 1920).

Podobně vzpomínají naši lidé, kteří se
vystěhovali do Ameriky, jak výborně líčí bás-
ník Jan Havlasa v povídce „Stesk po domově“
(Kal. Havlíček 1915, 35). Cizina učí domov
milovati. Važte si domova, dokud jej máte!

— A přece je mnoho lidí, kteří nejsou
se svým domovem spokojeni. Jedni nařikají,
že mají málo peněz, jiní jsou zlomyslní, ha-
šteří a zlobí se, hněvají se, všechno dělají na
vzdor, obráceně, jiní nehospodaří, nepracují
rádi atd. Takoví nebudou spokojeni nikdy.
Chcete-li mít krásný domov, zkrášlete si jej
sami. Co myslíte, čím asi? —

— „Já myslím práci. — Já bych byl
hodně veselý a pracoval bych rád na svém.
— A já bych to taky dělal, ale my nemáme
svůj domov, a v cizím, to už není takové...“
— odpovídají žáci.

— Moje mluvení, a to nezvratné, je, že
domov svůj si může každý vytvořit sám, ať
je kdekoli, třeba na Kamčatce, ať má svůj
dům či nemá — odpovídám. — Já jsem
byl tři roky na vojně, a všude jsem našel
koutěček, kde jsem se cítil doma. Můj domov

Když nade mnou se nakloní, když teskněním
mi zazvoní,
kdy slzou svou mne uhostí, šeptám jí v těžké
úzkosti:

Ó, milá má, jen chvíli!
Cestu mám ještě dalekou...
Vzala bys všechny síly!

(B. Č. 28. X. 1920).

Podobně vzpomínají naši lidé, kteří se
vystěhovali do Ameriky, jak výborně líčí bás-
ník Jan Havlasa v povídce „Stesk po domově“
(Kal. Havlíček 1915, 35). Cizina učí domov
milovati. Važte si domova, dokud jej máte!

— A přece je mnoho lidí, kteří nejsou
se svým domovem spokojeni. Jedni naříkají,
že mají málo peněz, jiní jsou zlomyslní, ha-
šteří a zlobí se, hněvají se, všechno dělají na
vzdor, obráceně, jiní nehospodaří, nepracují
rádi atd. Takoví nebudou spokojeni nikdy.
Chcete-li mít krásný domov, zkrášlete si jej
sami. Co myslíte, čím asi? —

— „Já myslím práci. — Já bych byl
hodně veselý a pracoval bych rád na svém.
— A já bych to taky dělal, ale my nemáme
svůj domov, a v cizím, to už není takové...“
— odpovídají žáci.

— Moje mínění, a to nezvratné, je, že
domov svůj si může každý vytvořit sám, ať
je kdekoli, třeba na Kamčatce, ať má svůj
dům či nemá — odpovídám. — Já jsem
byl tři roky na vojně, a všude jsem našel
kouteček, kde jsem se cítil doma. Můj domov

je tam, kde jsem já. Když jsem vojákoval v Tomašově u Lublína v Polsku, bylo mým potěšením největším, když jsem jako velitel stráže mohl večer na strážnici zasednouti ke stolu, čísti od přátel došlé pozdravy a zprávy, odpovídati jim, a zapisovati své denní myšlenky, sny, touhy a plány do deníku. Octl jsem se aspoň na chvíli doma. Kdybych byl očima těkal po nudné strážnici, a nevěděl, jak bych si ukrátil tu hroznou, dlouhou chvíli, byl bych pocítil svou opuštěnost a tížila by mne, a ubíjela by mne. Když mi bylo nejhůř, přišla taková smutná nálada, sebral jsem se, jak jen bylo možno, a odešel do blízkého lesa, a tam bloudil a těkal sem a tam, pozoroval, sbíral, a tak mi čas pomohl rozptýlit smutek a stín na duši. Když mne poslali do Albanie, trápil jsem se, že z místa prokletí, jak jsem tu divočinu nazval, již se živ nevrátím domů — a přece měl jsem i tu svoje sváteční chvílky, kdy jsem dovedl zapomenouti na skutečnost a ponořil se do pozorování života a věcí kolem sebe, jakobych byl někde doma, třeba v Kersku u Poříččan — všude může člověk se cítiti doma. Tím více však byl mi domov drahým, když jsem přijížděl na dovolenou, tím dražší, když jsem trvale opět uvízl doma. Doma! Kde pak má učitel domov? Ty, Pepíku, myslíš, že nemáte svůj domov, když bydlíte v cizím — a já tak bydlím už 15 let, a nezdá se mi, že bych neměl domova. V Černých Voděradech, Čes-

kém Brodě, Olešce, Tismicích, Přehvozdech, všude jsem našel svůj kouteček, kde jsem byl doma; a mám-li na blízku les, je les mým domovem, zvl. v létě, kdy zadumaný chodívám jím jako ve snu. — Ano, ano, domov si každý nosíme ve svém srdci. Je jenom potřeba, abyste byli k sobě upřímní, nic si nenalhávali, nic nepřikrašlovali, ani nepřecherňovali, ale dívali se na všechno klidně, tak, jak to je. Ovšem, že člověk je tvor velmi záhadný, někdy nevyzpytatelný. Sedne na vás tíseň, pocítíte samotu, opuštěnost, zatoužíte po někom, kdo by vám rozuměl, kdo by s vámi cítil, radoval se a smál, a někdy se i vyplakal, a tak chodíte mezi lidmi, hledáte kamarády, přátele. Velmi často se v nich zklamete, ale najdete-li upřímného přítele, tož našli jste více než zlato a drahé kameny, a můžete mluvit o štěstí. Máte-li ovšem rodiče, kteří vás nade vše milují, máte to štěstí již doma teď. Ani netušíte, jak si máte takových rodičů vážit! Jsou ovšem četné výjimky, kdy rodiče nemají rádi svých dětí, anebo kdy děti jsou sirotky. V každé vsi jsou nám známy takové případy. — (Rozhovor o nich. Děti se zájmem vypravují. Je cítiti z řeči soustrast s nimi).

Je našl povinností, nahraditi ubohým a nešťastným kamarádům aspoň z části ztrátu jejich domácího štěstí. Učiňme jim aspoň pobyt mezi námi příjemným! Neodstrkujme jich proto, že jsou opuštění, špinaví, zanedbaní.

Ať se mezi námi cítí doma! — (Případ: Otec, deputátník, dopustil se krádeže, je zavřen. Matka sama nestačí uživit rodinu. Má malé, roční děcko a dva školáky. Chlapec má rozmačkanou pravou ruku kdesi strojem, nemůže psát. Děvče 11leté musí samo vše zastat doma. Byt hýbe se hmyzem, špína na všem. Franta si nemyl celé dny ruce a obličej, vypadal spíš jako mouřenín než běloch. Hadry byly spíše podobny cárům než obleku. A přece jsme jim pomohli a pomáháme k lidskému životu a pořádku. Nakoupili jsme mýdla, nití, jehel, potřeb psacích, Mařenu učíme spravovat na Frantu, Frantu učíme psát levačkou (píše už dobře), a aby nemuseli zanedbávat školu pro maličké děcko doma, oba se střídají tak, že Franta (chodící do 1. odd.) přijde ráno, a Mařena (3. odd.) jej v 10 hodin vystřídá. Pozorujeme, že se jim ve škole líbí, a že se jim už začíná líbiti pořádek a čistota. Když děvčata v ručních pracích šila vánoční nadílku pro sirotka J. L., Mařena pracovala nejdéle, a nechtěla práci z ruky pustit.)

— Chceme-li někoho učiniti šťastným, musíme sami mít kousek svého štěstí. To štěstí získáme dobrým srdcem, poctivou prací a rozumným životem. Domov, naše rodné hnízdo, musí býti čistounké, veselé, a my v něm jako družné, švitořivé vlaštovice, které stále něco kutí, pracují, nikdy nenařkají na dlouhou chvíli. Čas jim plyne jako voda,

krásně, vesele, radostně. Přečtěme si znamenitou povídku anglické spisovatelky K. Ewingové: Skřítkové. (B. Č. XIV. 38.) Jak bylo u ševce (vdovce) plno bldy a mrzutosti, dokud dva malí hoši a sestřička jejich byli lenošní a rozpustilí, a jak se to stalo, že se najednou k nim vrátilo štěstí. —

(Po přečtení rozhovor o čteném, o domácí práci a o tom, kdy máme blahý pocit štěstí a spokojenosti z vykonané práce. — Slohové práce: Jak jsem doma vařila. Čím jsem, tatinka, maminku mile překvapil.)

Shrňme:

Čím více jsme odloučení od domova, tím jej více milujeme, zvláště byl-li pro nás útlukem bezstarostného dětství. Doba, kterou prožíváme, vyžaduje značné samostatnosti, nespoleháti se vším na domov, ale vytvořiti si domov ve svých srdcích poctivostí, píli. Nebudeme stále u maminky, půjdeme do světa. Vždy budeme vzpomínati na domov a toužiti po něm. Při tom však nezapomínejme svých povinností k domovu! V kruhu rodičů a sourozenců budme spojeni vzájemnou páskou lásky, důvěry, vzájemné pomoci a pilné spolupráce. Vytvořme domov krásný, šťastný! Hleďme pomoci těm, kteří žijí bez domova, bez tepla rodičovské lásky, a sem tam světem se plahoči! Učiňme jim aspoň školu a naši společnost druhým domovem! — Lepší doma krajíc chleba než v cizině kráva celá. Doma

jez, co máš, a v cizině, co ti dají. Co se doma uvaří, má se doma snísti! — Klepy, pomluvy, donášené řeči kaň domácí klid a spokojenost. Varuj se jich! Donašeči zakaž, aby co donášel. Nedovede-li o bližním promluvíti pěkně, ať raději vůbec mlčí!

— Otázky k přemýšlení.

1. Půjde droťar, žádá noclehu; všude ho odbyli, a my nemáme mnoho místa. Necháme jej odejít? 2. Bratr půjde domů, a tvrdí, že jsem ničemný, že mi všecko od ruky padá, stále mne peskuje a hubuje; i kdybych byl takový, zasloužím si toho? 3. Když se dva doma vadí, ke které straně se přidáš? 4. Jsi doma — půjšels ze školy. Matka a otec ještě v práci. Šeři se. Co připravíš, než půjdou? Či budeš čekati, až půjdou? 5. Matka je nějak zarmoučena; kterak jí chceš potěšit? Či je ti lhostejna? 6. Má-li otec nepěkný zvyk, chceš jej po něm podědit? Otec je výborným hospodářem, hraje v karty a rád si zapytlačí; co z toho trého pro sebe vybereš? 7. Pověz upřímně, vidíš-li rád, když se vymetají kamna, bílí světnice, myje podlaha, metě dvorek, a co při tom děláš? 8. Pověz, co nerad děláš? 9. Co nerad jíš? 10. Z čeho byly u vás nejčastěji mrzutosti, a jak je chceš odstranit?

*

Koncentrace.

Mravouka: Nezáleží na bohatství, ale jaký je domov. Mnohé chaloupky české byly

požehnány: zrodily nám naše národní veli-
kány: Žižka, Hus, Chelčický, Komenský, Pa-
lacký, Havlíček, Němcová, Masaryk, Jirá-
sek . . . (viz knihu Horčíčkovu: Mládí na-
šich vynikajících mužův a žen. Podle vlast-
ních vzpomínek. Unie, 1921, 272 str., 91 obr.,
25 K brož.) — Rodný dům Palackého (v Ká-
lalově brož. o něm). — Všecka sláva polní
tráva, ale domov je domov (Jos. K. Tyl:
Strakonický dudák, Světová č. 19. — zvl.
výňatek z III. čítanky Flosovy str. 255.). —
Všude dobře, doma nejlépe! (americký film,
obsah v Čase več. 30. 11. 1921.). — *Četba:*
Vojta Beneš: Za humny (kniha dětského
života; nakl. Villmek 1909). — J. V. Prokop:
Otavy (Flos III. 293.) — Petr Fingal: Mall
husité. (Chlapci se koupají) S. 295. — A. Se-
vellová: Koníček krasavec (děts. koutku Be-
sed Času XII. 311 etc.). Životopis koně, jak
jej sám vypravuje (velmi výchovné dílo!). —
Ant. Pochop: Brusič. Obrázek z horního Po-
jizeří. Petřík v Němcích u hodných lidí dobře
se zaměstnává a pilně učí, ale na prázdniny
spěchá s touhou pod rodnou doškovou stře-
chu, neboť „nikde tak krásně není jako doma“.
(Vzkř. III. 23.). — Dobře se hodí k recitaci
bás. Petra Jiskry: Rodná ves (Alešův obr.)
v Jaru II. 28. — *Sloh:* Domácí práce. —
Naše děvčata, B. Č. IX. 389, H. Sedláčka.
Atp. — *Zeměpis:* Domov (dra Herbena) v III.
čít. Flosově čl. 61. — Plán obce, katastrální
mapa. Domov — vlast. Vystěhovalci. Men-

šiny. — *Dějepis*: Staročeská osada (Horák, Výklady dějin). — Slovanský domov, opředeny bájemi: domácí búžek (had „hospodářiček“ pod prahem) sídlí obyč. v černém bezu nebo posedlenu. Tělo bezu a kořeny posedu ve fantasii lidové: dědkové, hrbolatí, hlavatí, vlasatí. U Lužičanů v bezu „boža řošć“, dívka dlouhovlasá, bělonohá, spanilá, dojemně zpívající. „Díduchové“ u Huculů haličských (Sobotka, Rostlinstvo 191.) jsou malí, neohrabaní mužičkové s dlouhými vlasy a šedivou bradou, dobromyslní posměváčkové. — Před posvátným bezem Slované klekali, smekali, protože byl ochranou a štěstím domova a léčil 99 nemocí. — „Podobizny skřetkúv a šotkúv u Čechů pohanských v obydlí byly na nej přednější místo, jako nyní u lidu venkovského visí obrazy svatých na stěně v koutě za stolem. Věřilo se o nich, že dům a obyvatele jeho chrání od zlého“. (Kott. III. 863.). — *Přírodopis*: Humor: Prázdná světnice (K. Ewald) v B. Č. IX. 350, kde moucha, škvor, blecha, mol a trusnice se radují z omylu domácích, kteří odjeli na letní byt, zamkli světnici, a domnívali se, že byt je prázdný. — Spisek prof. Bauše: Boj člověka proti škůdcům . . . — Domáci zvířata. — Zvířata, Inoucí k lids. příbytkům: Ptactvo! (na př. sova pálená, chocholouš, rehek, vrabec, vlaštovka . . .). — Pták bez domova, ptačí Kain, kukačka. (viz Herben, Divoženka, v knize Hoštíšov). — *Fysika*: Stavba domu, vápno,

cement, písek. Větrání bytu. Cistý vzduch. Význam kyslíku. Čistota vůbec. — *Počty*: Domácí hospodářství. — *Kreslení*: Krásné stě. grunty, půdorysy, pohledy, viz Hosp. Slov. Nauč., heslo Dům. — Naše obydlí. Vrata. Lomenice. Krb. Černá kuchyň. Na našem sadě. Výzdoba našeho příbytku (návrhy praktické ceny). *Psaní*: Domov a cizina: CHVAL CIZINU, ALE ZŮSTÁVEJ DOMA! — CO MŮŽEŠ SÁM DOMA MÍTI, NEKUPUJ ODJINUD! atp. — *Zpěv*: Kde domov můj! — Domove, domove, drahý a jediný (Rozkošný-Sládek), Pivoda VI. 6. — Ta naše chaloupka prostá, milá (Bendl-Sládek), Sládek VI. 10. — Haydn, Přání, (touha po vlastním obydlí), Květnice IV. 1. — Jsou ty naše Čechy země maličká (Sládek VII. 1.). — Vy, české hory, jak jste krásné (Novotný-Krásnohorská), Pivoda VIII. 5. — S humorem: Jen jsem nebyl tejdén doma (Pivoda VIII. 23. - Lidová.). — *Ruční práce*: Modelk: Rodný dům Jiráskův, Kočho modelovací archy I. — Děvčata: Návrhy na úpravu vlastního pokojíku neb kuchyně. — Chlapci: starobylá chalupa z našeho okolí, vlastní modelk.

Pro učitele: V kalendáři Sociální služby 1922, 106 píše V. V. Roštínský v čl. Domov, touha, láska. Rampach narukoval, rozloučil se s nejmilejšími a odejel. Dostal se na frontu, do vřavy bitevní. Uvažoval, nač a proč má koho zabít. Ve chvílích odpočinku vzpomíná a maluje si domov. Což ani boha není, aby

zastavil válečnou litici? V noci najednou rozkaz k útoku, boj, vítězství. Rampach raněn. Bolestná touha na pokraji smrti po domově! Ruku mu vzali, vrátili mu domov . . . Ale za jakou cenu? — Dr. A. Batěk: Čím jest nám domov? (Mravouka přiroz. II. 21., Čechy a Řím I. 326.). — S. Smiles: Vliv domova (X. 22.). — Marden: Jak pozbyli lidé svého domova. (Nový Lid 1921, 409): Kupovali nepotřebné věci, protože byly laciné. Nedo-vedli říci ne! a neodhodlali se říci: Nemohu si toho dopřát! — Pitím a kouřením bylo promarněno dosti peněz, aby jimi domov byl zachráněn. — Promeškali svoji pojistku. Dcery se domnívaly, že je pro ně ponižující pracovat pro výživu, že však jsou povinny dobře se strojit. — Vybírali peníze ze spo-řitelny a ukládali je do podniků na rychlé zbo-hatnutí, kde jich pozbyli. — Žili velmi ná-kladně a nad své prostředky, protože si přáli vzbuditi v lidech domnění, že se jim dobře daří. — Soc. péče: Vraťte dětem ztracený domov! (Vol. Myšlenka XII. č. 52. — otev-řela pro ně domov). — V útulně pro osoby bez přístřeší (Čas 8. 12. 1921) na Starém městě v Praze. — Frant. Tábořský: Krása našeho domova (Osv. ml. 108.). — Jan Emler: Ochrana domoviny (Nár. čít. 317.). — Dr. J. Langer: Domovské právo (Lid. knih. práv. u Kočího.). — Obrana domova, domobrana, milice.

Domácnost. (Stupeň C.)

— Říká se, že žena, t. j. maminka, je kněžkou v domácnosti. Dceruška by tedy měla býti princeznou, ale takovou, která je pravou rukou panovnice v domácnosti. Je to správné, chlupci? —

— „Není! Muž je pánem domácnosti! Ženské musí poslouchat!“ —

— „A to není pravda!“ odporují děvčata. V kuchyni vládne maminka, tatínek si ničeho ani nevšimne!“ —

— Ale maminka mu neporoučí, co má dělat, jak se má chovat, že ne? —

— „A jak pěkně tatínek poslouchá! Maminka to s ním už umí. Zvlášť, když máme uklízeno, podlahu umytou, a tatínek přijde a má zamazané boty! To by tak hrálo, aby nám mužský zamazali podlahu, sotva ji umyjeme!“, řečnila Máňa.

— „No, ty ji asi hrozně málo myješ!“, ozval se Pepan. „Vždyť jseš jako vyiplaná slečinka!“ —

— „Přiď, a uvidíš! Ale musel bys si pěkně očistit ty svoje klacany, vid', a pak si hezky tiše sednout do koutka!“ — bránila se Máňa.

— „No, to bych neseseděl!“ — „I seděl!“ ...

— Ale drobečkové, vždyť je to docela v pořádku, že nám doma maminky poroučejí. Ony se naposlouchají dost jindy — a tak aspoň v kuchyni, a vůbec v domácnosti, jsou

jako ve svém panství — rozhodnu spoř. — Kdo by také domácnosti měl rozuměti lépe nežli ženské? Mají své zkušenosti, dovednosti, mají cvik, některé i svoje školy . . . Ty, co mají za sebou hospodyňskou školu, výrobní spolek, pensionát atp. — si nedají mnoho mluvíti do práce a pořádku v domácnosti. Nač by měly ty školy? Ale ani ty, které vlastní píli, vlastním přičiněním naučily se rozuměti všem domácím pracím — nedají si diktovat v domácnosti nikým z mužského pohlaví. Je-li muž (chlapec) rozumný, uzná to bez bolesti sám, že vláda v domácnosti patří ženě. Což neznamená, že si proto nemá ničeho všimati! Má spolupomáhat v práci! Proč by nemohl chlapec umliti kávu? Proč by nemohl pomoci umýt, vyprat? Vždyť na vojně to stejně musí dělat, a tam se za to nestydí! Musíte uvážiti, že je to velice cenná věc, když doma stůně matka, sestra, a synek, bratr nestydí se za ni udělati domácí práce. Spolupráce je krásná, vzájemná pomoc ještě krásnější. A je-li k tomu ještě vzájemná, upřímná láska, je to nejkrásnější domácnost na světě! Ovšem, že prvenství náleží vám, děvčatům! Vy musíte stále na to mysliti, jak si jednou zařídíte svou domácnost! Je to chlouba děvčete, uml-li dobře všechny domácí práce, ať je to vaření, úklid, spravování, šití, vyšívání, nebo cokoli jiného, v domácnosti potřebného —. Je toho mnoho, co je třeba umět. Nic není na škodu: uml-li děvče ho-

špodářské práce na poli, ve stodole, v chlévě, doma, je při tom veselé, čilé, dobrosrdečné, šetrné — je pravým klenotem. I kdyby neměla taková dívka mnoho peněz, stačila by jí řádná výbava, poctivé srdce a pracovitě ruce. Řádný muž sáhne vždy po takovéto ruce; jen vypočítavci berou si peníze a neohlížejí se po domácích ctnostech mladé hospodyňky. Povězme si o nich. První je skromnost, spojená s vkusem. Jenom ne módu a zas módu! To je největší zabiják domácnosti: strojivost, fintivost! Uvázne na povrchu, stále se šlechtí, ukazuje nové a nové kroje, úbory, a zapomíná na ostatní, zvláště na duši! O takové lidi říkají: Na vrchu huj a vespod fuj! O skromné dívky říkají: Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě! To znamená, že musí býti Popeluškou, která v koutku pláče a vzdychá, ale veselou děvčicí, švitornou, která nemyslí tak na svůj zevnějšek jako na čistotu srdce a dobrou, poctivou práci! Čistota duše je polovičním zdravím, a září děvče z očí. Oko do srdce okno! Je-li duše čistá, je příbytek obrazem jejím. Dívčí zpěv, veselá mysl, perlivý smích je kouzelným proutkem, jímž princezna rytíře vábí; ale nejen rytíři, všichni lidé mají ji rádi. Ona je šťastná, spokojená. Je-li do třetice ještě sčtetlá, vzdělaná, učenlivá, a stále se ohlíží po novém a novém vědění, po nových a nových vědomostech v domácnosti potřebných, je radost s ní poseděti, pohovořiti. Čím

je vzdělanější a zkušenější, tím méně si hledí planých řečí, klepů nenávidí, různic nevyvolává, je takovým jasným sluníčkem, kolem něhož se všechno točí. Není-li marnivá, je šetrná, pamatuje na budoucnost. Zkrátka k pomilování. Takové bývaly naše české děvuchy, jak v mnohých povídkách čteme. Dnešní děvčata jaksi prchají od domácí práce, chtějí mlti domácnost s nezbytnou služkou, chtějí dělati jen „paničky“ (Rais: Paničkou!) — a při tom myslí na darebnosti. Promenáda, plesy, výlety, divadla, flirt — myslí jenom na to — jako by život byl jen zábavou, a ne prací. Ani stále zábava, ani práce, ale zábavná práce. Práce musí býti zábavná, musí těšiti, aby nebyla břemenem. K tomu se musí naše mládež vychováti! —

— Tedy, vraťme se k naší hospodyňce! Bývaly kdysi přástky, děvčata pilně předla, vesele si zpívala, mládenci přicházeli na táčky, na hejty, zpívat, vypravovat, trochu se poškádlit a také potěšit — ale co se týče domácnosti, každý mládenec uznával právo a vládu něžného pohlaví, zvláště chystala-li hospodyňka cosi dobrého na zub. Čiperné děvče ovšem ukázalo, co umí. Každý je chválil. Mnohá láska zde vykvetla. Láska upřímná, čistá. — Ale všechno má svůj rub. Viděl jsem také slečinku selskou, vypiplanou, která neuměla (protože nechtěla) ani podojiti krávu — „pajmáma“ musela sama nebo služka, slečinka nedovedla zvrčet máslo, ani pořádně buchty

upěci, pořádně uvařiti, všecko jí z ruky padalo — za to však fintiti se uměla co nejlíp, a v bále byla první. Chlubila se, co všecko má, a co všecko dostane, ale že to není její práce a přičinění, že jsou to mozoly jiného a darmo kupované věci z různých těch krámů, zbytečně nošené . . . o tom raději pomlčela. Celé dny četla cukrkandlové romány a mysliła, že pro ni přijde jednou pohádkový princ, a že jí bude nositi na rukou. A zatím si jí vzal rozumný muž, který jí chtěl vyhnáti vrtochy z hlavy, a naučiti ji práci a skromnosti. Že byly hádky a rozpory, je samozřejmo. Mnohá rodina byla by šťastnější, kdyby hospodyňka byla řádně vychována před svatbou. K tomu musí směřovati naše škola. Každé děvče však mimo to má ještě samo hledět získávati nové a nové znalosti a dovednosti pro domácnost u zkušených starších hospodyní. U nás zařídíme věc tak, že budete choditi do kursu k výborné hospodyňce, pí. N., budete si zapisovati pravidelně všecko, co budete dělati, a při tom vás pí. N. povede k samostatnému vaření a vedení domácnosti. —

(Děvčata se všechna těší a vyptávají na podrobnosti.)

Zapisujeme :

Štěstím domácnosti je pracovitá, veselá a čistá dílka dobrého srdce, která se učí, vzdělává stále, aby se zdokonalovala v domácích pracích, skromná, učící se od jiných,

zkušenějších, a šetrná, u níž móda znamená pouze vkusný, potřebný oděv a nikoli flirt.

Koncentrace:

Mravouka: O paní Ostrčilové z Klobúk, znamenité hospodyně, vypravuje J. Úlehla v Listech pedag. 62.—64. (se 6 obr. její práce: čelenka, kytice, kraslice, máslo . . .) — Bruno, Děti Marcelovy 101—103 atd. — *Četba:* Jak chlapci kuchařili: Jan Petrus, Kuchaři (Flos III. čl. 159.) Stařenka hospodyně (z knihy „Zázračné poutování malého Nilse Holgersona“. — B. Č. XII. č. 48.) — Výb. četba další: Malé ženy od Alcottové (vyšlo z části v B. Č. XVIII.): matka a 4 dcery v poměru harmonickém, otec na vojně. (zvl. pro děvčata!) *Kreslení:* Chlapci robí vkusné rámy na obrázky pro domácnost. *Psaní:* Nestojí dům na gruntě, ale na ženě (Kott I. 325.) Dobrá hospodyně je sloup v domě; špatnou posaď do milionův a rozmetá je. (t. VI. 343.) Běda té kuchyni, která nevidá hospodyně! (t.) —

Pro učitele: P. Schultze-Naumburg: Umění v domácnosti. (Otázky a názory, Laichter). Úprava. Květiny (okna!). Zahrádky. Příprava potravin: školy a kursy pro dorostlé dívky. Světlo a větrání, hygiena bytu, stírání prachu atp. Smiles: Zdravý domov (Batěk, Mravouka přiroz. I. 71.) Úsporná domácnost. — Štítného patero (příkázání) pro moudré a pokorné hospodyně. Mudrc český žádá na hospodyně, aby byla manželem milována: 1. Cti tchána a

tchýni, vůbec příbuzné mužovy! 2. Miluj svého muže vroucnou a stálou milostí! 3. Buď snaziva při čeledi! 4. Přihlížej v domácnosti, ku příbytku: „aby dům šereden nebyl, nemeten, jako svinec“. 5. Aby se ve všem střehla zlého slova, „mezi jiným střez se opítí a střez se svárů!“ Některé ženy prý sice k témuž účelu provozují čáry a kouzla, ale toho netřeba, a jest to s ďáblem. Stačí podle Štítného zachovávatí hořejší patero. (Čas 20. 7. 1900.)

V druhém oddíle podávám ukázkou, jak možno soustavně využití mravouky, a to v týdeních heslech, které všemu učivu dávají jednotný ráz. Ukazují na heslu PRÁCE, kam až možno jítí při koncentraci učiva, kde mravouka je osou. Znovu opakuji, že nemíním náprsto ignorovati systematických postupů v některých technických předmětech, ale i tyto předměty možno mravoukou oživití a produševnití. Podané zde ukázky jsou z mé jednotřídky, přiměřené mým dětem a osnově i rozvrhu učiva na rok 1921/22.

*

Pondělí. Před 8. hodinou ráno. Mám tři „ogary“ ve 4. odd. — tož, co vymyslím?

— Hoši, mám něco pro vás! —

— Co pak to asi bude? To se těším! —

— Je to velice hezké. Budete stavět rodný domek mistra Al. Jiráska! —

— Aha, já už vím! To je ten arch k vy-
stříhování, který Vám tuhle Hervert (listonoš)
přinesl — povídá Pepík K.

— Ano. Vy tři zkuste, zda sami dove-
dete podle návodu, který je tam otištěn, mo-
delek postavit — ovšem, bez jakékoliv mé
pomoci, a jen ve chvílích prázdných, aniž
ošidili jiné předměty! —

— Ale to my sami nedovedeme — brá-
nili se hoši.

— I já vím, že dovedete, jako jste dovedli
„Naše domečky.“ Ostatně, už mi to nikdy
neříkejte, víte, že slovo „nemohu“ není v na-
šem slovníku, a že jen „Lenoch — nemoh“!
Hoši pustili se tedy do práce. S nadšením
obvyklým. U nás nezahálíme ani chvíli,
třeba před vyučováním. — Nechal jsem chlapců,
a svolám všech šest děvčat 4. oddělení ke
stolku.

— Děvčátka, nechtěla byste se pustit
zase do nějaké dobré, bohulibé práce?¹ —

— Chtěly! Chtěly! A co by to asi bylo?

— Inu, jak jsem vám už nedávno na-
pověděl, měly byste pamatovati teď na ty
své nejdražší, kteří pro vás žijí a pracují a
měly byste jim připravit nějaké překvapení.

— Ale my nevíme, co a jak, a — ... —

— Hleďte! Maminka vaše, nebo tatínek,
mají zajisté něco rádi; něco rádi vidí, nosí
atd., obyčejně si to jdou koupiti někam ke

¹ Děvčata naše pracovala na spodním prádle
pro sirotka J. L. po celý podzim.

kupci nebo na trh — a teď si představte, že jednoho dne (třeba v den narozenin) našla by maminka nebo tatínek najednou na stole dávno touženou věc... Co by asi řekli? A ta radost, jakou by měli! —

— Já už vím, pane učiteli, co udělám! Já také! Já také! — volaly jedna přes druhou.

— Ale nezapomeňte na to, abyste poctivým způsobem nakoupily, čeho třeba! Použijte úspor! Poradte se ještě se slečnou industriální učitelkou, která vám bude opět pomáhati v ručních pracích na těch darech jako dřive. Řekněte také „třefačkám“ (z 3. odd.) — a chopte se díla! —

Připravuji k počtům pomůcku. Zatlesknu. Zpíváme:

— „Ó, zazni písní vznešená,
o práci, která vrozena
přírodou lidstvu jest,
vše, čeho člověk užívá,
z šlechetné práce vyplývá:
Buď práci čest! Buď práci čest“ —

— Dnes pustíme se, děti, s chutí do práce, máme toho hezký kousek v každém oddělení. Ale my se práce nebojíme, my práci přemůžeme pilností a veselou myslí. Jen veselá práce pěkně ubíhá — kdežto mrzutá práce líně se vleče. „S chutí do toho, a půl je hotovo! —

Čtvrté odd. řeší tento úkol:

Učitel dostává měsíčně 1300 K platu. V čem se musí uskrovniti, aby vystačil, jsou-li tyto výdaje jeho nezbytné: dvojný oblek panu učiteli = 2400 K, dvojný oblek paní učitelce = 2400 K, čtvera obuv 1200 K, za prádlo nejméně 1500 K, za mléko ($1\frac{1}{2}$ l denně) 1620 K, obilí (mouka) 3600 K, tuky 1900 K, „drobnosti“ nejméně 2000 K (cukr; petrolej, . . .), časopisy a knihy 1200 K. —

Třetí odd. počítá: Kolik hospodyně ročně ušetří, pracuje-li všechny domácí práce sama, oproti té, která má posluhovačku a pradelnu (za posluhu platí se měsíčně 100 K a svačina = 90 K, za čtrnáct dní 1 praní 30 K.)

Druhé odd. sčítá výlohy u kupce: 1 kg cukru 7 K, 2 l petroleje 10 K, 1 kg soli 2 K, 1 kg mýdla 17 K, 1 kg sody 2 K, 2 cikorky 5 K, balíček sirek 2 K (celky zaokrouhleny). Platím 50korunou! 100korunou! Kolik zpět?

První odd. přímo: Vypravuji podle čít. Ráno (2.—3. šk. r.) str. 34. „Jak byl dědeček pánem“, a píšeme, kolik mu sloužilo lidí. Každému někdo sloužil. Kdo komu. Rozhovor.

Uplynula hladce první hodina, hlásí se druhá. 2. odd. opisuje básničku „Loudavý“, z národní poesie. (Ráno, 2—3., 102.), první odd. zatím píše, jak slepičky pokřikují na líného hospodáře Loulu: TOTOTOS, TOTOTOS, HOSPODÁŘ? 3. a 4. odd. má sloh přímo.

— Kdo z vás rád pracuje doma, má jistě mnoho pěkných vzpomínek, jak se mu práce zdařila a byl pochválen. Jindy se mu práce zhatila, pokazila, byl mrzut, a třeba i bit. Někdy zase utekl z domova, když měl doma co dělat, hrál si celé půldne s dětmi kdesi, a byl pak doma potrestán. —

Následuje rozhovor o tom, co kdo dělá doma, co dělá z rozkazu, co sám, co rád a nerad, co nejraději. K čemu bývá donucován. Od čeho mne nemohou odtrhnouti. Proč se líný přetrh? Co si při práci zpívám? Jak komu pomáhám. Když matka peče chléb, atd.

— Kdo neví nic, nechť vysvětlí jinými slovy přísloví: „Z kterého domu se vystěhuje pilnost, do toho vchází žebrácký pytel.“ („Kdo se práce štítí, pytel musí vzítí.“) —

S caparty čteme hůlkové písmo s tabule, rozumí se, že o Loulovi, líném hospodáři, který svojí leností o všecko přišel. Napisujeme a čteme: UHODILA HO LENORA POD KOLENA.

V přestávce slyším, jak „dvojáci“ deklamují „Loudavého“, a chystám se s nimi přečísti čl. 46. v I. Jursově čít. „Dva dělníci“. Najdou, a čtou napřed: dobře vidím pilné i méně pilné. Třetí a čtvrté odd. zatím čtou z knihnice žákovské.

Malí odešli, čteme s 2. odd.

— Přečteme si o dvou dělnících. Jeden pracoval nerad, druhý z vesela a rozumně. —

Čteme. Po přečtení otázka:

— Kdo byl na tom lépe? —

Odpovědi samozřejmé.

— Článek je krátký, ale mnoho nás poučuje. Práví nám: Liná ruka, hotové neštěstí. Lenoši bývají hotoví nuzáci. Kdo chce chleba, pracuj, co třeba! Dobře si naučení zapamatujme. Také se říkává, že bez práce nejsou koláče, a že nikomu pečené holoubátko do úst nevletí. My si vždycky říkáme: S chutí do toho a půl je hotovo. — A teď si přečtěte potichu z „Rána“ (2.—3.) str. 52. „Jak byl dědeček pánem.“ —

Sejdeme se, 3. a 4. odd. v koutě učebny, a čteme krásný článek (Ewingová: Skřítkové) z Besed Času XIV. 29. etc. Zájem veliký, letmé poznámky při čtení. — Doktor, přítel dítek, vypravuje dětem, které jsou od rodičů stále hubovány, že neudělaly dobře žádanou práci, o skřítkách, t. j. dětech. Jak byly s počátku lenošné, a jak se to stalo, že s chutí začaly konati domácí práce, čímž vrátilo se opět štěstí do domu jejich otce (vdovce, ševce). — Čas uběhl, dočteno nemáme, děti žádají pokračovati, rozvrh nedovolí. Odložíme na odpoč. při tělocviku nebo po něm.

2. odd. odchází, je vlastivěda. Vyvěsím plánek obce.

— Přejde jaro, budou se vysazovati stromky. Při tom nesmíme mysliti pouze na sebe, svoji zahradu, ale na obecný prospěch.

Máme ve vsi mnoho obecních míst, dosud nezužitkovaných; jsou holá, pustá, smutno na ně pohledět. —

Žáci označují na plánek a navrhuji, co a jak:

— Nejprve bychom měli upravit parčík okolo pomníku padlým. Já bych tam nasel jemný trávniček. Já bych tam vysázel chvojky a jalovce, v „Oboře“ jich mají, a jakých krásných. —

— To uděláme ovšem, děti, o to vás také žádá místní kulturní výbor. Ale to se rozumí samo sebou. My musíme však upravit celou naši náves, vysázeti a urovnati. Kde začneme? —

— Na Kopcích Tam toho je moc potřeba. Ale je tam kámen, pískovec, mnoho písku! Lipkám se tu nedaří, ani javorům. Snad akáty, ale košaté! —

— Ano, ty se budou dařiti dobře. Budeme jim koruny ostříhávati jako v Brodě nebo Kounicích. Z jara vykopáme jamky na určitých místech, která co nejdříve vyhledáte, a označíte. Z jara si uděláme stromkovou slavnost a všecko vysázíme. —

Děti se těší, honem si dělají náčrty a poznámky, aby po druhé přišly s něčím určitým. — Odcházejí „třefáci“, zbývá 4. odd. na zeměpis.

— Čas jsou peníze, říkají v Americe a pracují pilně, až horečně. Znají ze zkušenosti,

že „pilnost zlaté domy staví a sype kvítí na každou cestu.“ — Kdo je pilný práce, k tomu štěstí skáče, praví přísloví. V celém životě americkém obrátil se jako v zrcadle honba za štěstím, za dolarem. Ač víme, že peníze nejsou ještě štěstím, ba namnoze neštěstím, přece bez nich je život trudný, těsný, nespokojený, a všichni se za nimi ženou. —

Vyvěším dvoudílný obraz. Pohled na New York, a ukáži pěkný obrázek „škrabače mračen“ ve Vzkříšení III. 111., totiž Singrův Sky-scraper v New Yorku. Výklad k němu tamt. str. 115. — a mluvím dále o životě v Americe tak, jak mi vypravoval přítel A. N., jenž pobyl v Americe 6 let. O americké dělbě práce, o svobodě občanské, o amerických dětech a škole. Něco děti již znají z „Mužičků“ od Alcottové.

Děti odcházejí, stále připomínajíce „Skřítky“. — Odpoledne zaměstnávají se 3.—4. odd. nepřímo: 3. odd. píše při mluvnici, co kdo dělá (koncovky 3. osoby množ. č.) podle rozkaz. zpús. (top, krájej . . .) 4. odd. píše souvětí s větami podmínnými: Kdo je pilný práce, k tomu štěstí skáče. Kdo dělá, vydělá. Kdo chce něco mítí, ten se musí přičinití. Kdo neseje, ten nevěje. Kdo své práce nehledí, po tom nikdo nedědí. Kdo v létě nerobí, ten v zimě nedrobí. — 1. a 2. odd. mají prvouku; téma: Kovář. Pomůcky: Tůmova a Petrova Prvouka, Sulovy Radovánky, obraz kováře. — Děti 1. a 2. odd.

jsem však před vyučováním poslal do kovárny pana K., aby si ji dobře prohlédly.

Naše malá recitátorka, Štěpa M., spustí:

Malý kovář.

Já a perlík z ocele
my jsme věrní přátelé;
od pondělka do soboty
jdeme spolu do roboty,
já si zpívám a můj druh
podle noty hněte pluh.
Perlíku můj, tep jen, tep,
ať nám v Čechách roste chléb!
A vy jiskry v zlatém kolu,
vy nám svíte do mozolů,
ať se v naše naděje
trochu štěstí usměje! —

Z Kožlíškova Výboru I. 34. nákl. Děd. Kom. v Praze.

— Tuhle básničku se musí naučiti hoši, a některý nám tu zahraje malého kováře s kladivem v ruce! —

Hlásí se jich mnoho. Uvidíme, kdo se do zítřka od Štěpy naučí. — Štěpa umí kde jakou říkačku. — O kováři mluví děti s velkým zájmem. Zítra si namalují kovárnu.

Od $\frac{1}{2}$ 2.— $\frac{1}{2}$ 3. je psaní. 1. odd. do 2. opisování: KOVÁŘ KOVAL KOBYLU KLA-DIVEM, KOBYLA KOPLA KOVÁŘE KOPY-TEM. — 2. odd. píše slovo práce k vůli připojování písmen; 3. odd. větu: Práce

ducha sílí (k vůli témuž). 4. odd. krasopisně s ozdobnou iniciálkou: Usilovnou prací přetvoříš celý svět.

Pustím 1. odd., ostatní se nekonečně těší na tělocvik, jedni pro pohyb, druzí k vůli „Skřítkům“. Hluk a spor. Rozřeším kompromisně. Trochu cvičíme při zpěvu „Pásla ovečky“ na 8 temp, některé společenské hry, deklamace (Sedlák Jíra, Mozoly a klenoty), 4. odd. domů k opis. Šolcovu „Píseň o ruce mozolné“ — a čteme, dočítáme „Skřítky“. Pustím 2. odd. a zbývá mi chvilka mravouky.

— Vždycky rád vidím, když doma sedí N. u stolu, sama, a pilně šije, háčkuje, plete punčochu. Bude z ní dobrá hospodyňka. Nebo když se dívám, jak J. sám řeže dříví, štípe, rovná, než rodiče z práce přijdou, aby bylo všecko v pořádku. Z takových dětí jednou budou šťastní lidé, těm na zemi všude růže vykvétou. Nejraději slyším, když si tak někdo při práci zpívá! Ale utíkám od místa, kde se hádají pro práci, jeden posílá druhého, práce stojí, oni se vadí, mají mrzutost — a na konec padne i nějaká ta rána tatínkova nebo mamínčina. Lenost je prý ďáblova panenka, a ta se miluje nejlip klackem, říkával náš dědeček. Pro někoho je práce trestem. Ale to je názor zastaralý. Je sice psáno v bibli, jak bůh vyháněl hřešící prarodiče Adama a Evu z Ráje slovy: „V potu tváře za trest vydělávati si budete chléb svůj!“ — ale to nás nezavazuje k nečinnosti a k nechuti pra-

covat. Naopak! Každý člověk nešťasten, nepracuje-li rád a s chutí. Vždyť pracuje pro sebe! Nemusí se již díti pro jiného jako za časů roboty! Vaše domácí práce musí být přemáhána humorem, zpěvem, spoluprací — potom plyne lehce až k touženému výsledku. Konce práce nemá. Práce je a zůstane jen prostředkem ke zkrášlení a zlepšení našeho života. Jen lenoch nemoh, při práci zívá, je ospalý, však také se má! Nadarmo se neříká: Mladí ležáci, staří žebráci! Lenost zabíjí ducha, šíří jako rez železo, vede ducha na darebné myšlenky, v životě nalézá všude trní a hloží. Zahálka učí jen zlému. Však mnohé klukoviny udělali chlapani ne proto, že jsou špatní, ale že nectí, nemilují domácí práci, že tu svoji „přebytečnou páru“ nevyužítávají v poctivé, dobré práci. „Zahálky jsou služebníkem, neběduj, žeš hadrníkem!“ —

Následuje pohovor o domácí práci. Co kdo bude dělat, musí udělat, až přijde ze školy.

Čtu na konec krátký článek z „Nového Světa“ roč. V. čís. 5. str. 41., povídku „Kovář“, jak slavný spisovatel francouzský, Emile Zola, vyléčil u kováře svoji lenost a pohodlnost.

Úterý. První přichází starostka M. Ch. — $\frac{1}{2}$ 8. — Prohlédne učebnu, uklízí, čeho třeba, přichystá práci druhým. Ogaři pokračují v Jiráskově domečku, děvčata se učí Šolcově básni, menší Sedláka Jíru, caparti malují ko-

várnu atp. M. Š. hlásí, že „Píseň o ruce mozolné“ již umí. — Malým v 1. odd. namaluje dovedný malíř S. Š. cosi z kovárny na tabuli, aby děti byly nuceny psát čísllice, počítati, co právě je v osnově. Druhé odd. počítá, co všechno se musí koupit k zabíjačce od kupce. Maluje se, udá se cena, spočítá celkem a odečte od 50 (100) koruny. — Čtvrté si láme hlavu nad věřejším příkladem, s třetím pracuji přímo: opakujeme a navazujeme nové příklady úspornosti v domácnosti. Mravní naučení, z kterého je vždy prospěch: Poruč, a udělej sám! A jiní: Peříčko k peříčku — a je z toho peřinka, nebo: Málo k málu činí mnoho, mnoho zrn hromadu činí. Je třeba si něco málo odepřít delší čas, abych si mohl opět časem dopřát. Rozhodně však rozhazují peníze tam, kde mají velké dcery, práce schopné, a mají ještě služku, zatím co lenošné dcerky se jen s maminkou strojí a lidem ukazují v nových a nových šatech. — Nový příklad: Dva sedláci, A, B. Kupují na šaty svým synům C, D. Sedlák A koupí $2\frac{1}{2}$ m látky à 250 K, sedlák B $2\frac{1}{2}$ m à 350 K. Oba platí tisícikorunou. Který je na tom líp? — Se 4. odd. přímo:

— Tak, jak jste vypočítali? Jak vám to šlo? —

— Ale, pane učiteli, to je velice těžká věc. Vy jste nám dal příklad, že jím nehneme! —

— Ták! Co pak jste ani nevypočítali, kolik ten gážista dostává ročně od státu?

— Ale to ano, to jsme vypočítali. Je to ročně 15.600 K. Ale vy jste chtěl vědět, v čem se učitel má uskrovnit, a to my opravdu nevíme. —

— Nu, a kolik jste napočítali nutných výloh celkem? —

— Celkem 17.820 K, o 2220 K více, než bere platu. A my nevíme, kde srazit tolik peněz. V jedněch šatech nemůžete celý rok chodit vy ani paní řídící, dvoje boty to je dost málo na celý rok, snad v prádle méně o těch 500 K, snad na těch knihách a časopisech polovici srazíme. ale to je teprve 1100 K; jak a kde srazíme dalších 1120 K? —

— Snad to půjde časem, děti! Slíbují nám totiž, že půjdou dolů ceny zboží. A místo za 350 K metr zaplatím jen 200 K za metr látky (pěkné, ovšem). —

— Co pak oni toho naslibujou! Už kdyby to bylo! My bychom taky ledacos potřebovali, a nemůžeme loktem do kapsy. Ceny dolů! Ceny dolů! —

— Sraďte tedy všechny obnosy o 10% dolů! Uvidíme! —

Počítá se doma, neboť už je devět. — Třetí odd. vypisuje 3. osobu slovesnou z 54. čl. II. čít. „Tvrdá dlaň“; čtvrté přetvořuje Sovovu „Píseň o pluhu“ (III. čít. 141.) v množ.

čísle, zachovávajíc rýmy. — Druhé pře, co kdo doma dělá (slovesa přísudková vypsána na tabuli, děti doplňují). První čte z Poupat 36.—38. str., a trochu recituje. Na programu: Náš kocourek (Kožlškův Výbor I. 26). — za tiché zaměstnání výroba hraček do chaloupky za oknem (máme v mechu perníkovou chaloupku a kolem dokola les z krákorek.) — S 2. odd. přímo, mluvními cviky, co kdo doma dělá (koncovka 3. osoby jednotné — zřetelně vyslovena a označena). — Potom přestávka, a po ní 1.—2. odd. prvouka, 3.—4. odd. čtení.

Mezitím, co žáci 3.—4. odd. čtou ze žákovské knihovny a z mé knihovny, malí mají v prvouce na programu „Malého kováře“, a také již se chlapci hlásí, že budou kováře „hrát“ (recitace s pohyby a kladi-veim). Jeden recituje, druhý při tom maluje na tabuli, ostatní sledují. To tak asi čtvrt hodiny. Druhou čtvrt seskupím je kolem sebe, a vypravuji jim, jak hospodyně celý týden pekla chleba (Čes. Lid XIV. 253), čemuž caparty nevěří, že by to prý musela být moc líná hospodyně — a jak dva mrazy, Rudonoska a Modronoska, znobily mužíka a pána, což se dětem velmi líbilo, zvláště jak mužík Modronosku vyplatil. (Světová č. 1107, 11.) — Caparty zabavím hračkami nebo četbou vybraných knih dětských — a čtu s „velkými“: Povídku o třech groších (Petr, Prvouka 222), neboli pro koho otec pracuje: a) pro děda, je-

muž dluh splácí, b) pro syna, jemuž na dluh půjčuje a c) pro sebe. Veselou četbu: Jak Nácek Syříšřů robí doma nosidla „drobek na oužř“, a co všecko „puntuje“. (B. Č. IX. 74.) Pak vážný článek Buřkové-Wanklové „Cti práci!“ v čí-
tance „Osvobozené mládeži“ (219.) a je vrcho-
vatá hodina. — Pustím drobotinu, a hned
se hlásí „třetáci“, která místa našli a které
stromky tam vysázejí. Čtu jim z „Mládí“ III.
115. článek „Dobrý příklad“, který dali dva
bratři svojí pracovitostí a spořádaností obci
Nedbalovu. Recituje se „Sedlák Jira“. — Pu-
stím 3. odd., máme dějepis: Téma: Masaryk
vzorem práce duševní (podle výb. knížky R.
Eliáše: T. G. M. — knihnice Kožiškova „Naše
Světla“ čís. 1.).

Odpoledne mají všichni kreslení do 2 hod.,
potom náboženství, 1. a 2. odd. kreslí kovárnu,
kováře, koně, a potom říkadlo v obrazích
podle Petrovy Prvouky: „Zvířátka v práci“
(str 164—171.). — 3. odd. robí z lískových
proutků rámky na pohlednice, vlastní práce
— 4. odd. maluje firmy, návštěví, pozvánky
— různé návrhy praktické ceny.

Čtvrtek. 4. odd. vypočítává 10% srážky
cenové, a protože nestačí, 12 $\frac{1}{2}$ %. „Všecko by
muselo jít nejmíň o 12 $\frac{1}{2}$ % dolů, abyste tak
tak vyšel!“ praví. — 3. odd. vypočítává
zimní zisk (5 měs.) za máslo a tvaroh při
2 kg týdenní výroby. — 2. odd. maluje ná-
vštěvu u kupce: Tonda kupuje různé věci —
které — zač, celkem zaplatí, má 100korun

— 1. odd. si hraje na maminku, která prodává: mléko, máslo, tvaroh, smetanu. Jezdí mlékař z Prahy, má 2 koně, 1 psa, 8 nádob na mléko. Kde se zastaví. Kolik mu kde dají mléka. Maluje se. — 2. odd. počítá, co maminka utrží za 1 mléka (3 K), za 2 l mléka, etc., za 10 l. Kolik za máslo, za tvaroh. Komu co za to koupí.

2. odd.: Kde kdo pracuje: tatínek v továrně, dědeček na dvoře, bratr ve stodole, já ve škole. Děj se ilustruje. — 1. odd. napsuje: PRÁCE SÍLÍ. ZAHÁLKA JE JED. — 3.—4. odd. mluvní cviky — Sucharda, Praktická mluvnice II. 34. — a následuje pravopisné cvičení téhož. S 1. odd. čteme pak z Poupát.

Mall odejdou, 2. odd. čte z Tolstého I. Čítanky: Vodní šídlo a mravenci, neboli: Pamatuj na zadní kola, písničky neživí, ale práce! — Kdo se více unavil, neboli: Nůše. — A do třetice: Učený syn, který zapomněl na domácí práci, na jména věcí, až mu hrábě připomněly! — Potom se opisují z Poupát A já brouček. — 3. odd. z vlastivědy vypočítává zaměstnání v naší obci, čítající 45 čísel se 60 rodinami: 23 rodin rolnických, 22 dělnických, 13 řemeslnických, 2 soukromníci; jdeme se podívat na místa vyhlédnutá pro vysázení stromků na jaře. V půlhodině jsme zpátky, děláme si poznámky, sčítáme, kolik stromků bude třeba opatřiti a odkud. Po odchodu 3. odd. zbývá půlhodinka na přírodu.

pis: Cizopasnici, příživníci. Hlísti, jméll, lidé lenošní a kořistící z práce bližního. „Jedni síjl, druzí klidí“.

Odpoledne je vzrušené. Frantík K. klouzal se po ledě na rybníce u školy a sklouzl pod led. Nejsilnější hoch, Jos. K., však ihned za ním, a vytáhl ho na štěstí brzy — a teď se oba ve škole suší: převlékli jsme je do suchých šatů, mokré vyždímány a sušeny. Při tom přiměřené poznámky a poučení. Vypravují se příběhy o podobných nehodách a neštěstích, píší se slohové práce o nich. Program odpolední musí se ovšem přizpůsobiti. Jos. K. je hrdina dne, ale on sám považoval to za samozřejmé. — Upozorňuji 3. a 4. odd. na solidaritu (vzájemnost) u někt. zvířat, na př. havranů, mravenců, zvl. v neštěstí a úrazu nějakém, a žáci vybírají si vhodnou četbu k tomu z mé knihnice. S 1. a 2. odd. pohovory o pomoci vzájemné (Sula, Radov. 339.). — Zatím co malí zobrazují výjev kreslířsky, každý jak umí, čteme s 3. a 4. odd. Jak si mravenci vzájemně pomáhají (B. Č. XI. 70. — Gould 46.), Strom o strom opírá se, člověk o člověka (Nový Lid 1921, č. 48.). Mravní poučení: Nevíš, kdy koho budeš potřebovati! Ruka ruku myje!

Zpěvem máme skončiti, zpívá se, avšak hlas jaksi vážne. Zpíváme tedy písně vážné, citové, a přicházíme pojednou do písní povzbuzujících, nadšených, končíme písní „Spějte dál! . . .“

Zůstali po škole ti, kdož si půjčují knihy.

— Pane učiteli, dejte mi nějakou báseň, já si ji doma opíšu a naučím se jí! žadoní.
Mařka Š.

— Opiš si tuhle: Nezvedej pěsti! (T. Vrba v Bes. Času X. č. 6.) Ta je pěkná. —

— Mně taky ňákou! Mně taky! A mně! — volají jeden přes druhého.

— Dám. Ale dobře se učit! A brzy!

Rozdávám: Sv. Čecha: Hrdina budoucnosti, Šolc: Píseň o ruce mozolné, Slezskou národní: Horali, není ti žal?, Desatero Hrnčířovo v Urb. Čít. naší mládeže 110., Havlíčkův aforism o vlastní příčinnivosti, viz moje Příručka 91., aforism Masarykův o práci: „Práce sama o sobě nás nespasí — o cíl jde, k němuž se práci chceme přiblížiti. Mefisto také pracuje, a velmi pilně“ (Masaryk-Osvoboditel 376.).

Z knih půjčují: Sedláčkovu knihu: O štěstí, Osení, sv. 36., Boltonovou: Chudí hoši, kteří se proslavili, Tolstého Čítanky, d'Amicis: Srdce, Herbenova: Oráče atp.

Pátek. Než jsem přišel, hoši vyměnili na vývěsce čerstvé pohlednice, tentokrát z různých českých krajů, a vrhli se na Jiráskův domeček. Těší se již na další, na Prašnou bránu atd. Děvčata cosi pletou, šijí, hovoří, vypravují. Caparti robí hračky k perníkové chaloupce. Potřebujeme více ptáčků v lese, nějakého zajíčka a lišku. Já píši na tabuli

řadu přísloví, pod názvem „Mudrosloví našeho národa“:

RANNÍ PTÁČE DÁL DOSKÁČE.
BEZ PRÁCE NEJSOU KOLÁČE.

Moc řeči kaši neuvaří.

Jazykem nemlať! Chceš-li, ujmi se cepů!
Nikoli řeči, ale prací.

Dlouhý jazyk, krátké ruce.

Lenoch i před svou vlastní střechou
zmokne.

Mnoho lenochů, mnoho hříšníků.

Vlk leže netyje.

Nezáleží na tom, je-li kobyla sivá, ale
jak táhne.

Má milá lenost, nedej se mi přemoct;
až já se vdám, celá se ti vzdám!

Líný posel půl proroka (arménské).

Děti čtou, něčemu se smějí, někteří za-
pisují do mravoučných poznámek. Caparti
opisují, co je psáno písmem hůlkovým.

Píseň ze staré školy: Práce, práce, budiž
naše heslo! Recitace: Malý kovář. — Počí-
táme.

S 1. odd.: Na silnici pracuje cestář.
U silnice řada telegrafních (telefonních) sloupů.
Počítáme. Označujeme. Robíme. Maluje se. —
2. odd.: Selka prodala kilo tvarohu za 8 K,
kilo másla za 48 K a 10 litrů mléka překup-
nici, litr za 3 K. Dalá „pajmámě“ stokorunu,
kolik zpět? Počítají. Malují. — 3. odd. po-

čítá výdělek dělníkův za měsíc leden 1922, když denně 32 K. Vyhledají v kalendáři sváteční dny, spočítají pracovní, výdělek celoměsíční. Obraz továrny (do práce, z práce). — 4. odd. počítá výnos z pěstování řepy u místního statkáře P. Na 40.000 K čistého zisku! Různá práce, různý plat!

2. odd. Co dělal orač: Zapřáhl koně. Vyjel na pole. Oral. Převracel hlínu. Vrány vybíraly konrády. Pobízel koně. Obracel se na souvrati. Dooral. Odejel domů. Doma mu chutnalo. Jako koníčkům. — Psacím i tiskacím písmem. S obrázky. — 3.—4. odd. opravuje slohové práce. Výklad k obrázku: Nanda šije pod jabloní na dvoře (obměna: u stolu), Petr 127. — Chystá se úkol 5. slohový: Domácí práce. — Š 1. odd. čteme s tabule to, co je hůlkovým písmem. A potom „řfkání“: Ač jsem malá Bětulinka . . . Naše Běta (líná) . . . Píšeme hádanku: JINÉ ŠATÍ, SAMA JE NAHÁ. Opisuji: LÍNÝ STÁLE ZÍVÁ, MÁLO MÍVÁ.

Od 10.—12. hod. mají děvčata ruční práce, chlapci a caparti 1.—2. šk. r. odejdou. Slečna Slunská má porozumění pro mravní výchovu žákyň i ve svém předmětu, a proto podniká s děvčaty novou práci: krásné převkapi pro rodiče vhodnými dárky, které mohou být vyrobeny v ručních pracích. Slečně mohou na př. děkovati za úspěch, docílený při vánoční nadílce sirotkovi J. L.

Odpoledne mají vyhrazeno caparti. 3. odd. opisuje: Komu se zelení, tomu se zelení. Kde

ho ráno postaví, tam ho večer najde. Ráda kočka ryby jí, ale do vody se jí nechce. Buď táto, jdi pro dříví, a já budu doma, anebo já zůstanu doma, a ty jdi pro dříví. Zahálka je matka hřichu, matka zlosti, chleba nejí, jenom kosti. Do rána hraje v hospodě karty, a pak má den sv. Lenocha, t. j. modrý pondělek. — Opíší, ozdobí rámečkem, vyvěsí ve škole i doma. — 4. odd. opisují do zvl. tabulí písmem zdobným, každý jinak: Co můžeš učiniti hned, neodkládej na zítřek! Pilnost je matka štěstí, říkával Benjamin Franklin. Z pilnosti se štěstí rodí, lenost holou bídu plodí, praví české přísloví. Stálá pilnost divy činí, jimž se mnohý lenoch diví. Zahálka, polštář satanův, je nepřitelem duše. Hrozíš-li se v létě práce, potu, budeš mít v zimě bídu, psotu. Trní v létě, ovoce v zimě, praví arménské přísloví. Černá práce dělá bílé penízky. Vy-hneš-li se práci, potkáš nouzi.

Caparti mají prvouku: Na výdělek. Vypravují stručně, svou formou, přiměřenou duchu mých dětí dvě pohádky z Bartošovy Kytice: Dvě klubička; Štěstí, lavičko! (o dcerkách líných i pilných, jejich zkušenostech, a jak za práci byly odměněny). Maluje se na tabuli, aby měli caparti co kreslit při tichém zaměstnání. S 2. odd. čteme z Petrovy Prvouky 355. Tonfkovu podivnou příhodu — o pracovitém dědečkovi, o tom, co si večer vyprávěly různé košíčky, stařečkem upletené.

Však již jsou 2 hod. — a přichází slečna ind. Má do 4 hod. odp. — je tu na celý den.

Sobota. Den sváteční, kde mravouka týdenní se zhuštuje, vyvrcholuje, ukončuje nějakým činem. Chlapci dokončují domeček Jiráskův, staví do zvl. koutku. Všecky uložené básničky, recitace, aforismy, obrazy, se dokončují. Chystá se „akademie“. Rozhází se rozvrh učiva, podle potřeby. A den plyne jako voda bystřiny. . .

Na tabuli nápisy :

Dobry počátek, půl práce.

Začátek je hezký, třeba ještě konce.

Co se jednou nezdařilo, může se podruhé zdařiti.

Sám dělej, přátel nečekej!

Nezdary jsou jen pilíři zdaru.

Vytrvalá práce dělá divy (kapka vody v kameni, práce dra Absolona v Mor. Krasu. . .).

Trpělivostí vše překonáš!

Z malých počátků úsilím vytvoříš obdivuhodné konce! (práce Masarykova).

Zpíváme: Vlasti má, tebe jen, svobody sladkou zem, chci opěvat. Dvojhlasně. Na stupeň přichází naše recitátorka, Štěpa M., malá žabka. Recituje: Ta naše světnička, prostá, milá. Za ní přichází Jarda N., přednáší Kozíškova Malého kováře. Přichází pěvecký sbor. Zpívají: Přidí ty, šuhajko! (Horč. 136). — Oddíl zábavný: „hraje se“.

Smíření (Petříček a Hanička, Kožíškův výbor 1.), Kočka a myš (t.), Krakonošův dar (t.) — první dva výstupy caparti, třetí „velcí“. Na konec je muzika. Hrajou se „Komáři se ženili“, a „Naše vrána se vdávala“. Muzikanti, nevěsta a ženich, svatebčané, atd., vše podle skutečnosti. Je půl desáté. Honem si napiš s tabule do poznámek caparti: PRÁCE KVAPNÁ MÁLO PLATNÁ, prohlédnu práce — a pošlu „mrňata“ domů.

— To jsme rádi; že už odešli! A teď máme my svátek! Já už umím Hrdina budoucnosti! A já Píseň o ruce mozolné! A já aforizmy! —

Zkoušíme. Přestávky není, děti nechtějí. Ji se, a poslouchá. Říkám sice: Čas k dlu, čas k jídlu, ale marně. Improvisujeme však přece, neboť někteří odcházejí domů pro svačinku.

Z improvisace však vyrůstá pěkná hodinka opakování. Než, čeká ještě vlastivěda, fyzika a počty. Čteme z našeho vlastivěd. sborníčku „Pod Lipany“ (red. Pátek). Z fyziky máme práci vynálezců, objevitelů. Vypravujeme o životě Bernarda Palissyho (Boltonová). Kam vede vytrvalá práce, úsilí. — Pouštím 3. odd., počítáme se 4. odd. Na tuto hodinu, kdy pořádáme zápasy, turnaje, všichni se těší. Papíry, tužky připraveny. Napjatá pozornost. Jedná se o rychlé a správné vypočítání. Kdo dřív! Na př. mám 1500 K,

a srazím z toho 15⁰/₀; kolik mi zbude? Honem! (s použitím dvojmoči čísla s 5 na konci!) — Ani se jim nechce domů. Mravouka? Nebyla, a přece byla! Je to na nich vidět!

Odpol. přicházejí jen hoši a malá děvčátka, někdy i velká, na kreslení a tělocvik. Dělá se generální pořádek za okny, v polici na knihy, ve všech koutech, uklízějí obrazy, tabule čistí, opozdilci dopisují úlohy — a rozdávají se úlohy, zvl. ruční práce přes neděli.

Douška. Nebylo probráno heslo Práce všestranně, mnoho mi z materiálu vypadlo, ale to není jinak ani možno; a pak, musím pamatovat na 2. rok (2. období) opět s něčím jiným. Vynecháno: 1. a 2. odd.: Co můžeš udělati sám, nedávej za sebe udělati jinému! (Poupata 71: Jeničkova nehoda). Začátky jsou těžké: Kterak se tetička naučila šítí. (Tolstoj, I. čít. 4.) Po práci odpočinek blaží. (Jursa I., čl. 66.) — 3. odd.: Moravec: Na dole. (Jursa II., čl. 54.) Robinson hrnčičem (vlastní práce) Jursa II., čl. 213. Stařenka Jakubička v nemocnici, stále na boha spoléhající (Bes. Času IX. 11.) Pomoc v nouzi (Radov. 381.) Ukázka sokolské svépomoci v N. Lidu 1921. 229. — 4. odd.: Věžňova přednáška (Gould, Úsvit 46). Meunier: Pomník práce. Kdo více pracuje, muž či žena? (podle Tolstého, Radov. 184.) Práce a život skautů (kniha Seifertova). Saadi: Dva bratři. (Kruh četby I. 308.) Práce nešpiní (E. de Amicis:

Zedníček, Flos III. 321.) Zaměstnavatel, dělník, mzda. Stávky, výluky, nezaměstnanost. Sociální pojištění. Osmihodinná doba pracovní. První máj. Zrno zvící slepičího vejce, čili lidé přestali žít ze své práce (Flos III. čl. 19.). Hrůza z práce v dolech: Handzel: Horal (t. str. 285.). Úsilí Holanďanů o Zuiderské moře. Každý nechť použije toho, co je mu vhodnější. — Držel jsem se přesně — až na sobotu ráno — rozvrhu, abych ukázal, že i při dnešní organizaci vnitřní školské práce lze počítat s mravoukou, ač ta má nejraději vhodné příležitosti a momenty volně využitě.

Dva obrázky.

Zabývám se školní morálkou již od r. 1906. Víím z praxe, že jakákoli metoda je dobrá, vede-li snadno a rychle k cíli. Snadno a rychle, t. j. obsah mravouky denní (něj. hesla, myšlenky, příběhy atp.) prožívati. Snažiti se usilovně žít podle mravních příkazů, které si ve škole sami odvodíme z mravouky. Život potom nabývá reálních, platných, hodnotných forem.

Jsem všude s dětmi srdcem srostlý, jsem jejich, částka celku. Známe jen přímlost, upřímnost; kdo se vzpírá, časem nutně podlehne, musí. Dnes na př. mi stačí jen „fuknout“, a již žáci chápou, co třeba učinit. Ukáži na dvou obrázcích z nedávných dnů školních.

První. Mluvím o významu úspor. O možnosti, získati práci větší obnosy. „Máme na školním dvorku hromadu nerozřezaného dříví. Jindy je rozřezal pan M., letos není nikoho. Chlapci, zde máte možnost výdělků a úspor!“ A počítám s dětmi dále, kolik si vyzvedne ve 24 letech mládenec peněz ze záložny, pamatuje-li na úspory, a ukládá-li pravidelně týden co týden, měsíc co měsíc peníze na knížku. Jak hrdý musí býti, když po 10 letech (od 14 let) má tak veliký kapitál, že se může pustiti do stavby svého vlastního baráku, že může říci: dokázal jsem to sám, svou vůlí, svým přičiněním! — Atd. Ani bych si byl nepomyslel, že by chlapci tak rychle přešli k činu! Až druhý den ráno zafuká kdosi na dvéře třídy. Starosta. Že prý se jde podívat na to dříví: Povídá: „Kluci byli včera u mně. Že prý pořežou všecko dříví ve škole, abych jim dal 100 K, a hned, napřed! Povídám jim: Jenom ne tak zhurta! — Ale líbilo se mi to od nich. — Pane učiteli, pojdte mi ukázat, kolik je toho dříví!“ Jdeme. (Chlapci se radí ve třídě, jak a co budou sjednávat dále.) Na dvorku vidí starosta: 1¹/₂ m³ dřeva, polovic osyka, polovic borovice. „No to přece jim nemohu dát tolik peněz, hubuje náčelník obce. „Co byste tak asi myslel, pane učiteli?“, vyzvídá. Stojím nehnutě, a na svém: „Nebudu, pane starosto, do věci zasahovat. Těší mne, že se hoši odhodlali k činu, nechtě s vámi další dojednávají sami. Prosim, zavolejte si je,

a další dojednejte!“ Starosta svolil. Odešel jsem do třídy, učím. Čtyři chlapce pošlu do kuchyně, kde na ně pan starosta čekal. — „Tak kluci, kolik vlastně chcete za to dříví?“ — „Sto korun, pane, a hned vysázet!“ — „To já vám jich vysázím víc, chcete-li, a hned, ale peníze to nebudou! No, nechme žertu. Toho dříví tam víc není, než $1\frac{1}{2}$ m³, musíte hodně, hodně slevit!“ — „No tak dejte 90 K!“ — „I to je moc. Víte, já vám dám 30 K, vy to dříví pořežete, rozštípáte, srovnáte. Ano?“ — „To ne, to rozhodně ne! 30 K je moc málo. To neřezeme. Ani nás nenapadá!“ — A tak se handrkovali, až stloukli sumu 40 K. Chlapci stáli však na svém, aby jim byly peníze předem zaručeny, že prý starostovi nevěří. Že prý Mařeně K. také slíbil 60 K za vyčištění hůry od rumu při překládání střechy, a že jí na konec 10 K utrhá. — „Ale holoubkové“, povídá starosta, „vždyť tu máte pl. řidící jako svědka, věřte mi přece. A pamatujte si, že se peníze nikde napřed nevyplácejí, až když se práce odevzdává. Až uděláte, přijdete ke mně, a řeknete: Je hotovo! — já prohlédnu, práci přijmu, vyplatím, tentokrát penězi, nu, a bude všecko v pořádku! Tak co? Rozuměli jste?“ Co měli dělat, chtěli-li si vydělat a ušetřit několik korun? Dohodli se tedy, a nyní pilně pracují. Ráno přicházejí o čtvrt hodiny dřívě, v přestávce, v poledne v prázdném dnu, a dříví už je rozřezáno. Teď se radí, co s penězi. „Já si pořídím vinkulaci“, praví mudrc

Václav K. (poč. března vyjde školu). I ostatní prý tak učiní. Toť vše, co vyvřelo z vlastního nitra mých chlapců — jen když dostali k tomu vhodný podnět.

A nyní obrázek druhý. Časopis „Nový Lid“ rozeslal svým čtenářům sběrací archy pro hladovějící Rusy. U nás máme 16 odběratelů. Některá děvčata sama se nabídla chodit se sběracím archem po vsi. Znají sice už, jaké je to martyrium, ale pro dobrou věc jdou rády, bez bázně, někdo by řekl, že jsou i drzé. Křivdil by jim ovšem. Jen smělé jsou. Tož. Nedělní odpůldne. Jdou od čísla k číslu. Po 1, po 2 korunách, 5 K nebo 10 K vzácností. Kdosi jim poradí, aby šly do hospody, a už běžl. „Jen jsme otevřely dvře“, píše jedna účastnice, „a Máňa S. začala: — Pánové, vy tady prohráváte v kartách peníze, a v Rusku patnáct milionů lidí zmirá hlady. My vás jdeme prosit, jestli byste nám něčím přispěli. — A já jsem vzala list a povídám: Slitujte se nad těmi hladovými lidmi, buďte tak hodní, každý aspoň tu mizernou korunu! — My jsme tam tak náhle vpadly a spustily, že se kartáři domnívali, že pan učitel jde s námi, a honem karty schovávali pod stůl, až jsme se v duchu smály. Ale když viděli, že přicházíme samy, sáhli po penězích, a každý něco dal. Dnes nás chválí, jak jsme byly srdnaté a smělé.“ Měl jsem z děvuch ovšem radost, zvláště když přicházeli sousedi, a vypravovali, jak to bylo v té hospodě.

ÚK VŠP HK

100000201997

Sebraly 85 K 50 h, samy složenkou odeslaty. Mají bohaté zkušenosti. Nejvíce oceňují toho, kdo přečetl provolání na sběracím archu, zasmušil se, sáhl do kapsy, položil mlčky 5 K, jeden dokonce 10 K. Najde se dobré srdce, ale ovšem poskrovnu. Více bylo těch sobců a necitů. Cestář V. řekl jim: Cestářům slevujou každou chvíli, nic nedám! U D. řekli: My budeme na jaře stavět, tak nic nedáme! Ve druhé hospodě řekla pl. Š.: Už nám toho republika vzala dost! Statkář P. (legionář) jim řekl: Já už jsem toho dal pro Rusko dost, tak nic nedám. — Děti dobře posuzují, kdo dá rád, kdo má lidský cit v těle. Zkušenost nade vše.

Oba obrázky ukazují samostatnost v jednání, k níž jsou moje děti stále vedeny. To je mravouka již ne školní, ale v životní praxi.
